

Ulkoasiainvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026 (VNS 2/2022 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 19.5.2022.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- alivaltiosihteeri Pekka Puustinen, ulkoministeriö
- taloussuunnittelupäällikkö Katja Bordi, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Titta Maja, ulkoministeriö
- asiantuntija, kehityspolitiikka Silla Ristimäki, Suomalaiset kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs Fingo ry
- toiminnanjohtaja Helena Laukko, Suomen YK-liitto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Kehityspoliittinen toimikunta

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Johdanto

(1) Ulkoasiainvaliokunta käsittelee tässä lausunnossa kehitysyhteistyömäärärahojen tasoa. Osana hallituksen pysyviä säästöjä on ulkoministeriön hallinnonalalle osoitettu julkisen talouden suunnitelmassa pysyvä 40 milj. euron vuotuinen säästövelvoite kehitysyhteistyömäärärahoista (lisäystä 5 milj. euroa edelliseen kehyspäätökseen). Laajemmin ulkoministeriön hallinnonalan määrärahakysymyksiä valiokunta käsittelee syksyllä 2022 hallituksen vuosittaisen talousarvioesityksen yhteydessä.

Valiokunnan lausunto UaVL 1/2022 vp

Kehitysyhteistyö

(2) Suomen kehitysyhteistyön päämääränä on äärimmäisen köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen sekä ihmisoikeuksien toteutuminen. Koronapandemian vaikutuksesta äärimmäinen köyhyys ja nälkä ovat maailmassa kääntyneet kasvuun, ja monien kehitystavoitteiden saavuttaminen on vaarassa. Akuutin kriisin hoidon lisäksi toipumisvaihe edellyttää merkittävää kansainvälistä tukea. Julkisen talouden suunnitelman mukaan Suomen julkisen kehitysyhteistyön määrärahatason arvioidaan olevan kehyskaudella 2023—2026 seuraava:

- vuonna 2023 noin 1,261 mrd. euroa
- vuonna 2024 noin 1,288 mrd. euroa
- vuonna 2025 noin 1,323 mrd. euroa ja
- vuonna 2026 noin 1,366 mrd. euroa.

(3) Tämä vastaa keskimäärin 0,45 %:n osuutta bruttokansantulosta kehyskaudella. Summa koostuu koko valtionhallinnon kehitysyhteistyöksi raportoitavista menoista, suurimpina näistä ulkoministeriön lisäksi valtiovarainministeriön, sisäministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön pääluokista maksettavat menoerät.

(4) Valiokunta korostaa Suomen olevan sitoutunut YK:n tavoitteeseen käyttää 0,7 % bruttokansantulosta kehitysyhteistyöhön. Tavoitevuodeksi niin hallitusohjelmassa kuin vuonna 2021 valmistuneessa kehityspoliittisessa selonteossa asetetaan vuosi 2030. Tavoitteen saavuttamiseksi valiokunta toistaa pitkäaikaisen kantansa tiekartan valmistelun tarpeellisuudesta, jotta rahoitus saadaan nostettua suunnitelmallisesti ja asteittain kohti tavoitettaan. Tiekartta tulee valmistella mahdollisimman pian. On myös huomioitava, että esitetty julkisen talouden suunnitelman mukainen kehitysrahoituksen taso pitää Suomen edelleen etäällä tärkeimmästä viiteryhmästään eli muista Pohjoismaista, jotka ovat toteuttaneet vähintään 0,7 %:n BKT-osuutta kehitysrahoituksessa jo 1970-luvulta lähtien. Vuonna 2021 Ruotsin kehitysrahoituksen BKT-osuus oli 0,92 %, Norjan 0,93 % ja Tanskan 0,7 %. Suomen vastaava osuus oli 0,47 %.

(5) Kansainvälisiin rahoitussitoumuksiin liittyen valiokunta korostaa myös Suomen sitoumusta käyttää vähintään 0,2 % kehitysrahoituksesta tukena vähiten kehittyneille ja hauraille valtioille (LDC-maat, Least Developed Countries). Tavoitteeseen pääseminen on tärkeää, koska globaali eriarvoisuus on kasvanut entisestään muun muassa koronapandemian seurauksena. Samoin valiokunta painottaa demokratia- ja oikeusvaltiotuen kasvavaa merkitystä demokratian tilan heikentyessä maailmanlaajuisesti

(6) Valiokunta kiinnittää myös huomion entisestään lisääntyvään humanitaarisen avun tarpeeseen. Venäjän hyökkäys Ukrainaan on lisännyt tätä tarvetta, joka oli jo ennätyksellinen ottaen huomioon pitkittyneet kriisit esimerkiksi Jemenissä, Syyriassa ja Afganistanissa. Ukrainan sodalla on myös muun muassa ruoan, lannoitteiden ja energian hintaan kohdistuvia vaikutuksia, jotka haastavat esimerkiksi Itä-Afrikan kuivuudesta johtuvaan nälänhätään vastaamista. Tämä tulee huomioida myös Suomen kehitysyhteistyössä.

(7) Lisäksi kehyskaudella tullaan tarvitsemaan Ukrainan jälleenrakennukseen tukea. Saadun selvityksen mukaan ulkoministeriössä kartoitetaan parhaillaan erilaisia jälleenrakennuskeinoja,

Valiokunnan lausunto UaVL 1/2022 vp

muun muassa kehityspankkien kautta, mutta myös lahjamuotoista apua tullaan tarvitsemaan. Tämä tulee asiantuntijoiden mukaan vaatimaan joko lisäpanostuksia tai budjetin sisäisiä muutoksia.

(8) Kehitysrahoitukseen liittyen valiokunta nostaa esiin tuloksellisuuteen ja henkilöstön riittävyyteen liittyvät kysymykset. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että ulkoministeriössä ja Suomen ulkomaan edustustoissa on tavoitteisiin ja rahoitukseen suhteutettuna riittävät henkilös-
töresurssit, joita ilman tuloksellinen toiminta ja sen kehittäminen eivät ole mahdollisia.

(9) Kehitysrahoitustason lisäksi on huolehdittava siitä, että kehitysrahoituksella tuetut eri toimet ja rahoitusmuodot (lahjamuotoinen apu sekä laina- ja pääomamuotoiset finanssisijoitukset) ovat toisiaan täydentäviä ja niiden myöntämisessä ja toiminnan arvioinnissa sovelletaan parhaita kansainvälisiä periaatteita, jotta kehityspolitiikan tuloksellisuus vahvistuisi. Kehityspoliittisen toimikunnan teettämän ”Kestävän kehityksen mukaiset investoinnit” -selvityksen mukaan suomalaisten sijoittajien päätökset eivät Finnfundia ja Kirkon Ulkomaanavun FCA Investmentiä lukuun ottamatta juurikaan kohdennu vähiten kehittyneille alueille. Siksi julkisella kehitysrahoituksella ja sen tasolla on edelleen tärkeä rooli. Valiokunta korostaa, että kuitenkin myös vähiten kehittyneissä ja hauraissa maissa tulee pyrkiä hyödyntämään enenevässä määrin kaikkia kehitysrahoituksen muotoja. Tämä tulee huomioida ulkoministeriössä valmisteilla olevassa kestävän kehityksen ja yksityissektorin instrumentteja koskevassa linjauksessa. Tämä edesauttaisi sitä, että myös suomalaiset yksityiset investoinnit ajaisivat mahdollisimman laajasti YK:n Agenda2030:n tavoitteita.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ulkoasiainvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto UaVL 1/2022 vp

Helsingissä 19.5.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jussi Halla-aho ps
varapuheenjohtaja Erkki Tuomioja sd
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Jouni Ovaska kesk
jäsen Tom Packalén ps
jäsen Jaana Pelkonen kok
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Elina Valtonen kok
jäsen Anu Vehviläinen kesk
jäsen Anne-Mari Virolainen kok
varajäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala

Valiokunnan lausunto UaVL 1/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide

Esitämme, että ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa koskien julkisen talouden suunnitelmaa vuosille 2023—2026 (VNS 2/2022 vp) ei puolleta Suomen sitoumusta käyttää kehitysyhteistyörahoitukseen 0,7 % BKT:sta vaan todetaan seuraava: "Valiokunta toteaa, että julkisen talouden tila ja näkymät on huomioitava kehitysyhteistyön rahoituksessa. YK:n tavoite 0,7 % BKT-osuudesta vuoteen 2030 mennessä on liian kunnianhimoinen, eikä siihen tule pyrkiä."

Helsingissä 19.5.2022

Jussi Halla-aho ps
Tom Packalén ps